

bleem" gelegd bij criminele of halstarrig fundamentalistische migranten en bij oprechte maar misleide autochtonen en zo kan het ook gekwantificeerd worden als de overschrijding van een tolerantiedrempel. Nu is *diversiteit* het probleem en ligt het voor de hand de oplossing te zoeken in het herstel van de *homogeniteit*. *Integratie* is het middel dat van vreemdelingen geëist mag worden ter compensatie van de hier genoten rechten.

Blommaert en Verschuieren hoefden maar op een willekeurige dag - zaterdag 6 juni 1992 - in de supermarkt alle respectabele Vlaamse dag- en weekbladen te kopen, om alle bovenstaande analyses rijk met citaten te kunnen illustreren. Zij gebruikten diezelfde kranten om door contextuele lezing de reële gebruiksbetekenis vast te stellen van enkele centrale begrippen uit het migrantendebat. Deze begrippen worden zelden gedefinieerd zodat schrijvers ze kunnen inzetten zoals ze het beste passen bij het doel van de tekst.

Over het begrip *cultuur* merken Blommaert en Verschuieren bijvoorbeeld op, dat in de discussies een conceptueel - maar nooit uitgesproken - onderscheid gemaakt wordt tussen diepgaande cultuurkenmerken zoals religie, taal en recht enerzijds, en culturele oppervlakteverschijnselen zoals klederdracht en eetgewoonten anderzijds. Als het nu gaat over het recht op de eigen culturele identiteit, dan blijkt die voor minderheden al behouden te blijven wanneer de culturele oppervlakteverschijnselen maar gedoogd worden, terwijl voor de handhaving van de eigenheid der autochtonen vereist is dat de diepgaande cultuurkenmerken onaangetaast blijven en liefst worden overgenomen door de allochtonen.

Na de analyse van mediateksten wordt een kritische beschouwing gegeven van wetenschappelijke rapporten en in het laatste hoofdstuk analyseren de auteurs een vormingsprogramma dat in België wordt aangeboden

aan ambtenaren die beroepsmatig met migranten omgaan. Het Koninklijk Commissariaat voor het Migrantenebeleid gaf zelf opdracht tot deze analyse en evaluatie en is zeer te prijzen voor de moedige toestemming om de resultaten te publiceren. Voor de ogen van de inmiddels zeer alerte lezer - we zijn op bladzijde 191 - ontrolt zich een anti-racistisch bedoeld discours dat alle elementen bevat uit de denkwereld van het andere kamp. Bestaande anti-migrantenmeningen van de cursisten - de citaten liegen er niet om en zijn zo herkenbaar - worden door de reacties van de vormingswerkers ongewild bevestigd. De abnormalisering van de vreemdelingen wordt versterkt met cijfers en antropologische uitzettingen. De cursus culmineert in een welgemeende oproep tot begrip en geduld voor de vreemde wezens in ons midden: de retoriek van de tolerantie.

Daar eindigt deze analyse van het Belgische migrantendebat vanuit het meerderheidsperspectief. Alles wat het boek rijker is dan deze korte weergave kon laten zien, doet de gêne van de lezer alleen maar toenemen. Voortdurend moest ik denken aan de parallellen met het man/vrouwdebat. Dezelfde ongedefinieerdheid van cruciale termen - natuur, cultuur, identiteit - dezelfde generalisering - de vrouw is meer geneigd tot... - dezelfde onuitgesproken indeling in normale mensen en anderen - mannen en vrouwen. Ook de welgemeende zorg en goede wil om het probleem - dat geheel bij de vrouwen ligt natuurlijk - op te lossen, herken ik in deze linguïstische analyse van het migrantendebat.

Twee harde waarheden bracht dit boek mij bij. Ten eerste blijkt er het een en ander te mankeren aan mijn inzicht in mijn eigen vooronderstellingen en mag ik nog wel eens stilstaan bij mijn vermeende aanvaarding van diversiteit als samenlevingsmodel. Ten tweede moet ik in het feministisch debat maar geduldig blijven analyseren en uitleggen en vooral niet te snel denken dat de tegenstan-

ders het niet *willen* begrijpen. Tenslotte had ik zelf ook heel wat weerstand te overwinnen om het confronterende boek van Blommaert en Verschuieren helemaal uit te lezen.

Agnes Verbiest

JAN BLOMMAERT EN JEF VERSCHUIEREN, *Het Belgische migrantendebat. De pragmatiek van de abnormalisering*, International Pragmatics Association (IPrA) v.z.w., Antwerpen, 1992.

De vreugden van Houssaye

In dit erudiete en vlot leesbare essay brengen Tollebeek en Verschuieren hun liefde voor belangeloze studie van het verleden tot uitdrukking. Zij doen dat met grote vastberadenheid. Het geschiedfilosofische gediscussieer van de laatste decennia zijn ze beu en postmoderne scepsis over het werkelijkheidskarakter van historische verhalen maakt hen ongeduldig. De echte historicus wordt hevige door het verleden geboeid, verdiept er zich met overgave in en schrijft er met de grootste mogelijke zorgvuldigheid over. Men mocht hem in zijn werk niet storen en niet proberen hem te beroven van zijn vertrouwen dat het verleden tot op zekere hoogte kenbaar en beschrijfbaar is. Men mocht hem evenmin lastig vallen met vragen over het nut van zijn activiteiten. De zuivere historische interesse behoeft geen legitimatie.

Dit zijn krachtige stellingen. Ze neigen er zelfs toe dogmatisch te worden. De auteurs verzetten zich zo scherp tegen alle elementen die de puurheid van de historische interesse bedreigen dat wel heel veel stukken van de oude en nieuwe historiografie uit het voor de ware geschiedschrijver gereserveerde terrein verwijderd moeten worden. Men ziet niet zonder verbazing en zelfs met een zekere ontsteldenis bepaalde vormen van sociaal-historisch onderzoek, grote porties van de nationale geschiedschrijving, het genre van de denkboeken, alle werk in opdracht van een of ander instituut of op de manier van Romein, in opdracht van de tijd, en alle historiografie

die materiaal wil verzamelen en analyses presenteren waaruit de lezer iets nuttigs kan leren (een ambitie van geschiedschrijvers sinds Thucydides), men ziet ook georganiseerd teamwork en waarschijnlijk nog heel veel meer als oneigenlijke geschiedenisstudie opzij worden geschoven. Wat overblijft is, lijkt het, de individuele onderzoeker die, in de ban geraakt van een bepaald historisch verschijnsel, vol overgave werkt aan zijn onderwerp met het enige doel zijn persoonlijke interesse te bevredigen.

De auteurs weten natuurlijk opperbest dat dit een onrealistische voorstelling van zaken is. Geen gemeenschap zal bereid zijn grote groepen historici in dienst te nemen als dezen niets beters weten te verzinnen om de ratio van het werk waarmee zij hun brood verdienen uiteen te zetten. Blijkbaar meenden Tollebeek en Verschaffel echter dat zij hun kritiek op vaak inderdaad even pretentieuze als wezenloze exercities over de relevantie van de geschiedenisstudie dank zij een grote mate van overdrijving meer kracht konden geven en misschien hebben zij daar-in gelijk.

Een korte recensie is de plaats niet om met de auteurs in debat te gaan over een van hun kernbegrippen: de „historische sensatie”, de bekende term van Huizinga. Deze recensent noteert voor de goede orde slechts dat hij niet door de uiteenzetting van de auteurs is overtuigd en Huizinga's semi-

mystieke sensatie van direct contact met het bovenpersoonlijke verleden in het geheel niet vermag te associëren met de ervaringen die de in de titel genoemde en tegen het einde van de negentiende eeuw werkzame Houssaye zei te doorleven toen hij in het archief feiten zocht om zijn beschrijving van de gebeurtenissen in het Frankrijk van 1814 en 1815 en de door hem betreunde val van Napoleon op te steunen.

E.H. Kossmann

JO TOLLEBEEK, TOM VERSCHAFFEL, *De vreugden van Houssaye, Apologie van de historische interesse*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 1992, 132 p.

Nogmaals de nieuwe wereld

Vijfhonderd jaar Columbus is ook aan de Nederlanden niet onopgemerkt voorbijgegaan. In een groot aantal exposities en ontelbare publikaties kon ieder die dat wilde bij dit zo ambivalent gewaardeerde jubileum naar persoonlijke voorkeur krenten uit de pap pikken. Op uiteenlopende wijzen werden ook oude banden tussen de beide Amerika's en de Lage Landen opgepoetst en aan een breed publiek gepresenteerd. Dat kon bescheiden, zoals met het exposeren (in het Museum voor Volkenkunde in Rotterdam) van de verzameling foto's van Indianen die Herman F.C. ten Kate (1858-1931) bij elkaar bracht. Het kon ook overmoedig groots, zoals met de naar mijn mening bepaald onoverzichtelijke tentoonstelling

„America, bruid van de zon” die het KMSK-Antwerpen ons in het voorjaar van 1992 voorschotelde.

In een veel bescheidener opzet, maar daardoor ook stukken overzichtelijker, is een aantal „ontmoetingen tussen Latijns-Amerika en Nederland” nog eens bij elkaar gezet in een handzaam boekje dat werd samengesteld door de hispanist J. Lechner en de historicus H. Ph. Vogel: *De Nieuwe Wereld en de Lage Landen*. Zoals uit de ondertitel kan worden afgeleid, blijft Noord-Amerika in deze bundel vrijwel volledig buiten beeld, evenals het tegenwoordige België.

Maar de banden tussen Nederland en Zuid-Amerika en het Caribisch gebied zijn dan ook stukken steviger dan de banden die België met de Nieuwe Wereld heeft of had. Onbekend zijn die relaties allemaal; dat had niet in de ondertitel hoeven. Menig Nederlander zal verbaasd, of zelfs ongelovig, kijken wanneer er op wordt gewezen, dat Suriname en de Nederlandse Antillen in Amerika liggen, en dat niet alleen, omdat men onder „Amerika” meestal de Verenigde Staten verstaat.

Het boekje bevat een negental artikelen, allemaal geschreven door wetenschappers verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden. Met die kennis valt ook meteen op wat er allemaal niet in deze bundel staat. Zo zijn er wel bijdragen over cartografie en zoölogie, maar wordt er nergens gerept over het archeologische, antropologische